

לאחר שהניח את הפירות והמעות, הרי הוא בספק שמוא לא הותר הטבל ושמוא לא נתחלל המעשר השני.

תנן במשנתנו: "אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת" –

והרי בשלמא למאן דאמר: "מעת לעת של בדיקה" – הרי שפיר ניחא לשון המשנה.

אלא למאן דאמר: "מעת לעת של הנחה" – תיקשי: וכי האי "מעת לעת" [וכי היה לו לתנא לומר: "חושש מעת לעת"]? והרי "חושש עד מעת לעת" מיבעי ליה לתנא לומר.

ומסקינן: קשיא!

שנינו במשנה: אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי רבי אלעזר בן שמוע:

אמר רבי אלעזר בן פדת:

חלוקין עליו חבריו על רבי אלעזר בן שמוע שבמשנתנו; דהא תנן במסכת מקואות:

מקוה שנמדד ונמצא חסר מארבעים סאה שהוא שיעור מקוה לטבילה –

הרי כל המהרות שנעשו על גביו למפרע [כל תרומות וטהרות שנגעו בהן כלים ואנשים שטבלו מטומאתם באותו מקוה אי פעם],

א. בקידום⁽⁸⁾ של מוצאי החג, כשמנשבת רוח קדים [מזרחית] במוצאי סוכות.

ב. ובהוצאת⁽⁹⁾ סמדר, כשהגפן מוציאה סמדר, והוא אחרי שתם הפרח, והענבים נראים באשכול כסדרן.

ג. ובשעת כניסת מים לבוסר, כאשר מתחילים הענבים שבגפן לקבל לחלוחית.⁽¹⁰⁾

גמרא:

שנינו במשנה: אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת:

ומפרשינן: מאי מעת לעת?

רבי יוחנן אמר: הרי זה חושש למפרע מעת לעת [כד שעות] של הבדיקה בה מצא שהן אבודין, כלומר: חושש הוא למה שעשה על סמך הפירות והמעות כד שעות למפרע בלבד; ואינו חושש למה שעשה לפני זה, כי יותר מזה לא החמירו חכמים לחשוש, אלא מעמידים אנו אותם על חזקתם הראשונה שהיו קיימים.⁽¹¹⁾

רבי אלעזר בן אנטיגנוס אומר משום רבי אלעזר ברבי ינאי:

הרי זה חושש למפרע עד מעת לעת של הנחה, כלומר: כל מה שעשה מכד שעות

8. במשנה שבמשניות הגירסא היא: "בקדים", וכן הוא ברמב"ם תרומות ה כו.

9. נראה שהוא מלשון "הנצו הרמונים".

11. נתבאר על פי רש"י; וכתב ב"חזון יחזקאל" [תוספתא פרק ג הלכה ד בחידושים ד"ה ויש לומר], דנראה מזה, שאף חשש של מעת לעת אינו אלא מדרבנן, ומעיקר הדין יש לנו לסמוך

10. כן פירש רש"י בפירושו ראשון, ולזה הסכימו התוספות; ובפירושו שני פירש רש"י: שהיו

שחלוקין עליו חביריו, כי "למפרע" היינו כל הטהרות שנעשו מן הבדיקה הקודמת.

שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין בקידום של מוצאי החג:**

תנא בברייתא: בשלשה פרקים וכו' **בקידום של מוצאי החג של תקופה**, כלומר: אם כבר נכנסה תקופת תשרי, אבל אם נמשכה תקופת תמוז עד מוצאי החג אין היין צריך בדיקה.

תניא: רבי יהודה אומר:

בשלשה פרקים מוכרין את התבואה, בזמנים אלו הוא זמן מכירת תבואה:

א. לפני הזרע של התבואה החדשה.

בין שהמקוה ברשות היחיד [שספק טומאה במקום זה הרי הוא טמא], ובין שהמקוה ברשות הרבים [שספק טומאה במקום זה הרי הוא טהור],⁽¹⁾ הרי הן **טמאות**.

והוא הדין שבדין משנתנו יש לנו לומר לדעת התנא דמקואות, שכל התרומות שנעשו על סמך הפירות האלו — ואף קודם מעת לעת — אינן תרומות, ויחזור ויתרום.

ומקשינן על רבי אלעזר בן פדת: והרי **פשיטא דחלוקין**, ומה השמיענו בזה!?

ומשינינן: **מהו דתימא: מאי "למפרע" — ששינו במשנה במקואות — מעת לעת בלבד, ודעתם כדעת רבי אלעזר בן שמוע שבמשנתנו —**

לפיכך **קא משמע לן** רבי אלעזר בן פדת,

על החזקה עד שעת מציאה. 1. פירש רש"י: "דכי אמרינן ספק טומאה ברשות הרבים טהור, היינו ספק נגע [בטומאה] ספק לא נגע, דאיכא למימר לא נגע, אבל זה שהיה טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילת ספק אל תטהרנו מספק". ובגמרא נדה ג א נתבאר שתי לשונות בטעם הדין שלדעת חכמים אין אומרים ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ודלא כרבי שמעון שאומר, דאם המקוה ברשות הרבים הרי הוא טהור. האחד: "וכי תימא הא כל ספק טומאה ברשות הרבים טהור, כיון דאיכא תרתי לריעותא [העמד טמא על חזקתו, והרי מקוה חסר לפניך], כודאי טומאה דמי".

השני: "ואיבעית אימא [אי מסוטה — שספק טומאה שלה ברשות הרבים טהור — גמרי רבנן, הוה להו למימר ברשות הרבים טהור, אלא לאו מסוטה מצינן למיגמר, דתחלת טומאה

איתקש לסוטה, סוף טומאה לא איתקש; ואם כן מאי טעמא דרבי שמעון דמטהר, רש"י שם] היינו טעמא דרבי שמעון, דגמר סוף טומאה [ספק טבילה מטומאה] מתחילת טומאה [ספק נגיעה בטומאה], מה תחילת טומאה: ספק נגע ספק לא נגע ברשות הרבים ספיקו טהור, אף סוף טומאה: ספק טבל ספק לא טבל ברשות הרבים טהור; ורבנן, הכי השתא: התם גברא בחזקת טהרה קאי, מספקא לא מחתינן לטומאה, הכא גברא בחזקת טומאה קאי מספקא לא מפקינן ליה מטומאתו [פירוש: בספק טהרה לא נאמרה הלכה שבספק הוא טהור, ושוב ממילא מעמידים את הטמא על חזקת טומאה הראשונה].

ולשון רש"י כאן צריך עיון קצת, דמתחילת לשונו שכתב: "דאיכא למימר לא נגע", משמע שבא לומר: דבספק טבילה הוה ודאי, והיינו כלישנא קמא; ואילו מסוף לשונו נראה שכוונתו ללישנא בתרא.

ולשון רש"י כאן צריך עיון קצת, דמתחילת לשונו שכתב: "דאיכא למימר לא נגע", משמע שבא לומר: דבספק טבילה הוה ודאי, והיינו כלישנא קמא; ואילו מסוף לשונו נראה שכוונתו ללישנא בתרא.

אמר רבא: כל יומא פירקיה הוא נכל יום זמנו הוא].

הענין הבא מתפרש כאן, אגב רוח הקדים שנוכרה במשנתנו.

כתיב בספר יונה: "וימן ה' אלהים קיקיון מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו, וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה. וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת, ותך את הקיקיון וייבש. ויהי בזרוח השמש, וימן אלהים רוח קדים [רוח מזרחית] חרישית, ותך השמש על ראש יונה ויתעלף, וישאל [יונה] את נפשו למות, ויאמר טוב מותי מחייו":

ומפרשינן: מאי "חרישית"?

אמר רב יהודה: לשון חרישה הוא, כי רוח מזרחית חזקה היא, ובשעה שמנשבת הרי היא עושה תלמים תלמים [כמו שעושה המחרישה] בים.

אמר תמה ליה רבה:

אי הכי מאי היינו דכתיב שם: "ותך השמש על ראש יונה, ויתעלף", שמזה משמע שהפסוק בא לומר שבעקבות הרוח נתחמם העולם, ואילו לפי פירושך בא הכתוב לומר שחזקה היא, ולספר כח גבורת סעורותיה! (4)

ב. ובשעת הזרע שלה, כלומר: בסוף הזריעה כאשר כבר זרעו את כל מה שהיה להם, וחסר להם זרע כדי להמשיך את הזריעה. (2)

ג. ובפרום הפסח, חמשה עשר יום לפני הפסח. (3)

ובשלשה פרקים מוכרין את היין:

א. בפרום הפסח.

ב. ובפרום עצרת [שבועות].

ג. ובפרום החג [סוכות].

ושמן מוכרין מעצרת [שבועות] ואילך.

ומפרשינן: למאי הלכתא מה נפקא מינה להלכה יש בזה שלימדנו התנא מתי הוא זמן מכירת תבואה ויין?

אמר רבא, ואיתומא [ויש אומרים] רב פפא הוא שאמר כן:

נפקא מינה לשותפין, שהאחד מוכר שלא מדעת חבירו רק בשלשה פרקים הללו, ואפילו אם נתיקר השער לאחר מכן, אין לשותפו עליו כלום.

תו מפרשינן: מכאן ואילך — אחר שעבר הזמן השלישי — מאי הוא זמן מכירתו?

2. נתבאר על פי התוספות, ראה בדבריהם מה שהכריחם לזה.

3. "פרוס" לשון פרוסה הוא, כלומר מחצית מן הזמן ששואלין ודורשין בהלכות הפסח שהוא שלשים יום, גמרא בכורות נח א, וראה תוספות בכורות נז ב ד"ה בפרוס.

4. ביארו התוספות שלא נחלק רבה לומר שאינה חזקה, שהרי מצינו בקריעת הים [שמות יד כא] "ויולך ד' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה", ונאמר בתהלים כח: "ברוח קדים תשבר אניות תרשיש", כי לפעמים שולחה הקב"ה לעולם עזה וקשה, אלא שלא

אלא אמר רבה: לשון "חרש ושתיקה" הוא: כי רוח מזרחית בשעה שמנשבת בשעת החום, הרי היא חמה מאד ומשתקת את צינת כל הרוחות מפניה.

והיינו דכתיב: "אשר בגדיך חמים כהשקט ארץ מדרום".

ואמר רבי תחליפא בר רב הסדא: אימתי בגדיך חמים, בשעה שהשקיט ארץ מדרום [כשהושקתה צינתה של רוח דרומית], ומי הוא המשתיקה רוח מזרחית, שבשעה שמנשבת רוח מזרחית הרי היא משתקת כל הרוחות מפניה.

רב הונא ורב הסדא הוו יתבי, חליף ואזיל גניבא עליהו [יושבים היו, וחליף על פניהם תלמיד חכם ששמו גניבא].

אמר חר מן האמוראים לחבריה: ניקום מקמיה, דבר אוריין הוא [ניקום מפניו, כי בן תורה הוא].

אמר ליה אידך: וכי אטו מקמי פלגא ניקום [וכי מלפני בעל מחלוקת נקום]?! (5)

אדהכי אתא איהו לגבייהו [ביני לביני, הגיע גניבא אל האמוראים].

אמר להו גניבא לחכמים: במאי עסקיתו [במה אתם עוסקים]?

אמרו ליה: ברוחות.

אמר להו גניבא: הכי אמר רב הנן בר רבא אמר רב:

ארבע רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית — שהיא נוחה, לא חמה ולא צוננת — מנשבת עם כולן וממתקתן, שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת, ורוח דרומית קשה מכולן, ואלמלא כן נץ [מלאך העשוי כנץ] מעמידה, הרי היא מאחרבת את כל העולם כולו מפניה.

שנאמר בדברי ה' לאיוב [לה ג]: אזר נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני. איפה היית ביסדי ארץ, הגד אם ידעת בינה. מי שם ממדיה כי תדע, או מי נטה עליה קו", וכך מונה הקב"ה את נפלאות הבריאה. ושם [לט כו] מוסיף ה' ואומר לאיוב: "המבינתך [האם מן הבינה שלך] יאבר (6) נץ [יריס בן נץ] (7) את כנפיו ויפרוש כנפיו לתימן [לרוח דרומית להעמידה בפרישת כנפיו]".

רבא ורב נחמן בר יצחק הוו יתבי, הוה חליף ואזיל [חליף ועבר על פניהם] רב אחא בר יעקב דיתיב בגוהרקא דדהבא ופרים עליה סרבלא דכרתי [שהיה יושב בעגלת זהב שהיה פרוס עליה גג בצבע תכלת, ועגלת מלכים היא], ולא הכירו החכמים מי הוא היושב בתוכה.

רבא אזל לגביה [רבא הלך אליו], ואילו רב נחמן בר יצחק לא אזל לגביה.

6. לשון כנף הוא, כמו "כנשר יעיר קנו על גזוליו ירחף, יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו", דברים פרשת האזינו.

7. בתרגום שם: "אפשר דמבינותך יתאבר בר נצא, פריש גופא לדרומא".

משמע מן הפסוק שאת חזוקה ביקש הכתוב לספר.

5. שהיתה לו מריבה עם מר עוקבא שהיה אב בית דין, כמבואר לעיל ז א.

ויחרב מעינו הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה":

"יבוש מקורו": זו מקורה של אשה כלומר: העובר שבמעיה.

"ויחרב מעיינו": זה שכבת זרע שבמעיו אשה.

"הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה": זו מרגלית שבים.

אמר רבא: עדי סוראה הוא [הדרשה הזו מבני סורא היא] דדייקי קראי [שהם מדייקים את הכתובים]!

תו מפרשינן: מאי "כי הוא" (8) — רוח הקדים — בין אחים יפריא:

אמר פירש רבא: כאשר נושב אותו רוח הקדים, כי אז אפילו דברים המהודקים משני צידי החור בו הם נתונים ["בין אחים"], מתרופפים ["יפריא"], כי הם מתכווצים מחמת החום; וללמד שאפילו שופתא לב-א בקופינא דמרא — רפיא, אפילו בית יד של מעדר, מתרופף מאחיזתו במעדר].

רב יוסף אמר: אפילו סיכתא בדפנא — רפיא, אפילו יתד התקוע בדופן מתרופף].

רב אחא בר יעקב אמר: אפילו קניא בכופתא — רפיא, אפילו קנה הארוג בסל, מתרופף].

כי אמר רב נחמן בר יצחק: דילמא מאינשי דבי ריש גלותא נינהו [שמא מאנשי ריש גלותא הוא], ולכן לא אלך, כי רבא צריך לחו ולכן הלך, אבל אנא לא צריכנא לחו [אין אני צריך להם].

כדחא [כאשר נוכח] רב נחמן בר יצחק דרב אחא בר יעקב הוה, אזיל לגביה [הלך רב נחמן אליו].

גלי רב אחא בר יעקב לדרעיה [גילה את זרועו] משום שהיה חם לו, ואמר רב אחא: שדיא נשיב [השידה מנשבת] ועל רוח מזרחית — שהיא מחממת מאד — שנשבה באותה עת נתכוין.

אמר רבא: הכי אמר רב: אשה מפלת בו ברוח מזרחית כשהיא מנשבת.

ושמואל אמר: אפילו מרגלית שבים מרקבת בו.

רבי יוחנן אמר: אפילו שכבת זרע שבמעיו אשה [תוך שלשה ימים לתשמישה, קודם שמסרחת מאליה], מסרחת בו.

אמר רב נחמן בר יצחק:

ושלשתן — רב, שמואל ורבי יוחנן — מקרא אחד דרשו:

דכתיב: "כי הוא בין אחים יפריא, יבוא קדים רוח ה' ממדבר עולה, ויבוש מקורו

הדרן עלך כל הגט

8. רוח משמש הן בלשון זכר והן בלשון נקבה, כמו שכתב רש"י בפרשת וישלח על הפסוק "המחנה האחת והכהו".

פרק השולח

מתניתין:

א-ב השולח גט לאשתו בידי שליח להולכה, כדי לגרשה:

א. והגיע בשליח [השיג את השליח], לפני שהשליח מסר את הגט לאשה, ואמר לו: גט שנתתי לך, בטל הוא!

ב. או ששלח הבעל אחריו, אחרי השליח, שליח אחר, והשליח השני אמר לו לשליח הראשון בשליחות הבעל: גט שנתתי לך, בטל הוא!

הרי זה בטל.

ונחלקו בגמרא [בעמוד ב] במשמעות הביטול, האם עצם הגט מתבטל, שנפסל מלגרש בו לעולם, או שרק השליחות לגירושין מתבטלת, אבל הגט עצמו עדיין עומד בכשרותו.

ג. וכן אם לאחר ששלח לה את הגט, קידם הבעל ובא אצל אשתו לפני שקיבלה את הגט, ואמר לה: "גט ששלחתי לך, הרי הוא בטל" —

ד. או ששלח אצלה שליח, ואמר לה השליח, בשליחות הבעל: "גט ששלחתי לך, בטל הוא":

הרי גט זה בטל.

וכל זה הוא דוקא אם ביטל את הגט קודם שהגיע ליד האשה.

אבל, אם משהגיע הגט לידה של האשה, וכבר נתגרשה בו, שוב אינו יכול לבטלו!

ובגמרא יבואר, מהו החידוש שבאה המשנה להשמיענו בזה.

וכל זה שאמרנו, שצריך הבעל או שלוחו לבטל את הגט בפני השליח או בפניה של האשה הוא רק לאחר תקנת רבן גמליאל [שתבואר בסמוך].

אבל בראשונה, לפני אותה התקנה, לא היה הבעל צריך לבטל את הגט בפני השליח או בפני האשה, אלא די בכך שהיה הבעל עושה בית דין — מעמיד שלשה אנשים במקום אחר [במקום שהוא נמצא בו], והיה מבטלו לגט בפניהם, בלי שיצטרך להודיע על כך לשליח או לאשה.

התקין רבן גמליאל הזקן שלא יהו עושין כן, לבטל את הגט שלא בפני הבעל או האשה, מפני תיקון העולם!

כי אם יבטל הבעל רק בפני בית דין ושלא בפני השליח או האשה, יש לחוש שמא הם לא ידעו מהביטול, ויסברו שהשליחות עומדת בעינה, וימסור השליח את הגט לאשה, ותלך ותנשא בו, וירבו ממזרים בישראל.⁽¹⁾

1. א. כן פירש רש"י כאן; ומיהו בגמרא לקמן [לג א] נחלקו בו אמוראים, וריש לקיש סובר

שהוא מפני תקנת עגונות, ראה שם; ומה שיש לתמוה עוד על דברי רש"י כאן, ראה ב"פני